કૃષિમાં AIનો વિચારહીન ઉપયોગ બેકારીમાં વધારો કરશે

ભારતના ખેડૂતો હજારો વર્ષોથી સેન્દ્રિય ખેતી કરતા હતા અને આખા દેશની પ્રજાનું પેટ ભરતા હતા. ૧૯૬૦ના દાયકામાં ભારતમાં હરિયાળી ક્રાંતિ આવી, જેના પરિણામે અનાજનું ઉત્પાદન તો વધ્યું, પરંતુ કૃષિમાં વપરાતાં ઝેરી રસાયણોને કારણે આપણો ખોરાક ઝેરી બન્યો અને દેવામાં ડૂબેલા ખેડૂતો આપઘાત કરવા મજબૂર બન્યા. હવે જીવનનાં અન્ય ક્ષેત્રોની જેમ કૃષિમાં પણ AIનો યુગ આવી રહ્યો છે. ખેડૂતોને પાકની સાથે ઉગતાં અનિચ્છનીય નીંદણને દૂર કરવા માટે માત્ર મજૂરો અને જંતુનાશકો પર આધાર રાખવો પડતો નથી. કૃત્રિમ બુદ્ધિ, રોબોટ, લેસર અને આધુનિક મશીનરી આ કાર્યને સરળ બનાવી શકે છે. વૈજ્ઞાનિકો માને છે કે નીંદણ નિયંત્રણની આ નવી ટેકનિક કૃષિમાં ત્રીજી મોટી ક્રાંતિ સાબિત થઈ શકે છે. જોકે, તેની ઊંચી કિંમત ખેડૂતો માટે મુશ્કેલી ઊભી કરી શકે છે.

અમેરિકાની મિસિસિપી યુનિવર્સિટી અને કોર્નેલ યુનિવર્સિટીના સંશોધકોએ સાયન્સ જર્નલ એન્જિનિયરિંગમાં પ્રકાશિત થયેલા એક અભ્યાસમાં આ નવી ટેકનોલોજીના ફાયદા અને ગેરફાયદાની રૂપરેખા આપી છે. સંશોધકોએ નીંદણ નિયંત્રણની ત્રણ મુખ્ય તકનીકો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કર્યું છે : AI-સહાયિત લેસર, રોબોટિક નીંદણ મશીનો અને ચોકસાઈપૂર્વક છંટકાવ કરતાં સ્પ્રેયર્સ. આ મશીનોની વિશેષતા એ છે કે તેઓ પાક અને નીંદણ વચ્ચેનો તફાવત પારખવા માટે કેમેરા અને કમ્પ્યુટરનો ઉપયોગ કરી શકે છે. નીંદણ દેખાતાં જ આ મશીનો લેસર વડે તેનો નાશ કરી શકે છે, તેને મૂળ સહિત જમીનમાંથી ખેંચી શકે છે અથવા જરૂરિયાત મુજબ જંતુનાશક દવાનો છંટકાવ કરી શકે છે. આનાથી ખેતરમાં રસાયણોનો છંટકાવ કરવાની જરૂરિયાત ઘટી શકે છે અને પાકને નુકસાન થવાનું જોખમ પણ ઓછું થઈ શકે છે.

મિસિસિપી યુનિવર્સિટીના સંશોધક સ્ટીફન ડ્યુકના મતે, છેલ્લાં ૧૦૦ વર્ષમાં નીંદણ વ્યવસ્થાપનમાં બે મોટા ફેરફારો થયા છે : કૃત્રિમ હર્બિસાઇડ્સનો ઉપયોગ અને ચોક્કસ હર્બિસાઇડ્સ સહન કરી શકે તેવા પાકનો વિકાસ. હવે AI આધારિત ચોકસાઈભરી ટેકનોલોજી ત્રીજી મોટી ક્રાંતિ બની શકે છે. આ ટેકનિક ખાસ કરીને ઓર્ગેનિક ખેડૂતો માટે ફાયદાકારક બની શકે છે. તેઓ કૃત્રિમ નીંદણનાશકોનો ઉપયોગ કરતા નથી અને તેથી ખેતરોમાંથી અનિચ્છનીય નીંદણ દૂર કરવા માટે ઘણી વાર મજૂરો પર આધાર રાખે છે. આજે ખેતમજૂરો શોધવાનું મુશ્કેલ બની રહ્યું છે અને તેમનાં વેતનમાં પણ વધારો થઈ રહ્યો છે.

રોબોટિક મશીનો ખેડૂતોની મહેનત બચાવી શકે છે. ખેતરોમાં રસાયણોનો ઉપયોગ ઘટવાથી કૃષિ કામદારોનો દવાઓ સાથેનો સંપર્ક પણ ઓછો થઈ શકે છે. જોકે, બીજી તરફ આ ટેકનોલોજીને કારણે ખેતમજૂરોની રોજગારી છીનવાઈ જવાની શક્યતા પણ છે.

વૈજ્ઞાનિકોએ કૃષિમાં કૃત્રિમ બુદ્ધિ (AI) ના ઉપયોગ સાથે સંકળાયેલા નવા જોખમોનું પણ વિશ્લેષણ કર્યું છે. તેમણે ચેતવણી આપી છે કે ભવિષ્યમાં કૃષિમાં AIનો વધતો ઉપયોગ ખેતરો, ખેડૂતો અને ખાદ્ય સુરક્ષા માટે જોખમ ઊભાં કરી શકે છે. કેમ્બ્રિજ યુનિવર્સિટીના ડો. આસિફ ઝાચોરે જણાવ્યું હતું કે ખેતરોમાં બુદ્ધિશાળી મશીનો કામ કરે તેવી કલ્પના હવે વિજ્ઞાનની કલ્પનાની વાત રહી નથી. મોટી કંપનીઓ પહેલેથી જ આગામી પેઢીની સ્વાયત્ત પ્રણાલીઓનો ઉપયોગ

કરવાનું વિચારી રહી છે, જે માનવશક્તિનું સ્થાન લઈ શકે છે.

તેમણે AIના જોખમો સમજાવવા એક ઉદાહરણ આપ્યું છે. એક વિશાળ ઘઉંના ખેતરની કલ્પના કરો, જેનો લોટ શહેરના લોકો માટે રોટલી બનાવવા ઉપયોગમાં લેવાશે. આ ખેતરમાં ખેડાણ, વાવેતર, ખાતરનો ઉપયોગ, દેખરેખ અને લણણી જેવાં તમામ કામ AIને સોંપવામાં આવ્યાં છે. તેના અલ્ગોરિધમ્સ ટપક સિંચાઈ પ્રણાલી,

વૈજ્ઞાનિકોએ કૃષિમાં કૃત્રિમ બુદ્ધિનાં જોખમોનું વિશ્લેષણ કર્યું છે અને ચેતવણી આપી છે કે ભવિષ્યમાં કૃષિમાં કૃત્રિમ બુદ્ધિનો ઉપયોગ ખેડૂતો અને ખાદ્ય સુરક્ષા માટે જોખમો ઊભાં કરશે

ટાઈમ લાઈન

સંજય વોરા

સ્વચાલિત ટ્રેક્ટર અને હાર્વેસ્ટર્સને નિયંત્રિત કરે છે. આ મશીનો પાકની જરૂરિયાત મુજબ ચોકસાઈથી કામ કરી શકે છે. પરંતુ જો કોઈ હેકર આ સમગ્ર વ્યવસ્થામાં ઘૂસણખોરી કરે તો શું થાય? અત્યાર સુધી કૃષિમાં AIના ઝડપી ઉપયોગ સાથે સંકળાયેલાં જોખમો અંગે પૂરતી ચર્ચા થઈ નથી. પાક વ્યવસ્થાપન અને કૃષિ ઉત્પાદકતામાં સુધારો કરવાનાં AIનાં મોટાં વચનો વચ્ચે તેનાથી ઊભાં થતાં જોખમો અંગે પણ ગંભીરતાથી વિચારવું જરૂરી છે.

નવી ટેકનોલોજીનું વાસ્તવિક પરિસ્થિતિઓમાં યોગ્ય પરીક્ષણ થવું જોઈએ, જેથી તેનાં અણધાર્યાં પરિણામો અને સાયબર હુમલાઓ સામે સલામતી વ્યાપારી ખેતીમાં વિક્ષેપ ઊભો કરવા માટે કરી શકે છે. તેઓ ડેટા સાથે છેડછાડ કરી શકે છે, ખેતરોમાં ઝેર ફેલાવી શકે છે અથવા સ્વાયત્ત ડ્રોન અને રોબોટિક હાર્વેસ્ટર્સને બંધ કરી શકે છે.

આકસ્મિક નિષ્ફળતાની સ્થિતિમાં પણ જોખમ ઊભું થઈ શકે છે. સંશોધકોના મતે, ટૂંકા ગાળામાં વધુમાં વધુ પાક મેળવવા માટે પ્રોગ્રામ કરાયેલી AI સિસ્ટમ તેના પર્યાવરણીય પરિણામોની અવગણના કરી શકે છે. તેના કારણે લાંબા ગાળે ખાતરોનો વધુ પડતો ઉપયોગ અને જમીનની ગુણવત્તામાં ઘટાડો થઈ શકે છે. વધુ ઉપજ મેળવવા માટે જંતુનાશકોનો અતિરેક ઇકોસિસ્ટમને ઝેરી બનાવી શકે છે. નાઇટ્રોજન ખાતરોનો વધુ પડતો ઉપયોગ જમીન અને આસપાસના જળમાર્ગોને પ્રદૂષિત કરી શકે છે. આવી પરિસ્થિતિઓ ટાળવા માટે ટેકનોલોજીની ડિઝાઇન પ્રક્રિયામાં પર્યાવરણવિદોને પણ સામેલ કરવા જોઈએ, એવું અભ્યાસના લેખકો સૂચવે છે.

સ્વચાલિત મશીનો ખેડૂતોની કામ કરવાની પરિસ્થિતિ સુધારી શકે છે અને તેમને શારીરિક શ્રમમાંથી મુક્તિ આપી શકે છે. પરંતુ ટેકનોલોજીની રચનામાં તમામ વર્ગોના હિતોનું ધ્યાન નહીં રખાય તો વૈશ્વિક કૃષિમાં પ્રવર્તતી સામાજિક અને આર્થિક અસમાનતા યથાવત્ રહી શકે છે. તેમાં લિંગ, વર્ગ અને વંશીય ભેદભાવનો પણ સમાવેશ થાય છે. ઝાચોરે ચેતવણી આપી છે કે મજૂરોની સમસ્યાઓ અને જરૂરિયાતોને ધ્યાનમાં લીધા વિના વિકસાવવામાં આવેલી વિશિષ્ટ AI ખેતી પ્રણાલીઓ હાંસિયામાં ધકેલાયેલા ખેતમજૂરોના શોષણમાં વધારો કરી શકે છે અને તેને કાયમી બનાવી શકે છે.

હરિયાળી ક્રાંતિના અમલમાં જે ભૂલો થઈ હતી, તેનું પુનરાવર્તન AIના ઉપયોગમાં થવું જોઈએ નહીં. ટેકનોલોજીનો હેતુ માત્ર ઉત્પાદન વધારવાનો નહીં, પરંતુ ખેડૂતો, મજૂરો, પર્યાવરણ અને ખાદ્ય સુરક્ષાનું પણ રક્ષણ કરવાનો હોવો જોઈએ.

પ્રતિભા તો એકલવ્યની હતી, પણ અધિકાર કોઈ બીજાનો હતો!

કેટલીક વાર્તાઓ સમયની સાથે જૂની થતી નથી, પરંતુ દરેક નવા યુગમાં તેનો અર્થ બદલાતો જાય છે. મહાભારતના એકલવ્યની કથા પણ આવી જ છે. ગુરુ પ્રત્યેની અખૂટ શ્રદ્ધા, ધનુર્વિદ્યામાં અસાધારણ પ્રતિભા અને ગુરુદક્ષિણામાં અંગૂઠાનું દાન... આ પ્રસંગને વર્ષોથી ગુરુભક્તિના આદર્શ તરીકે યાદ કરવામાં આવે છે. પરંતુ આ જ કથાને જો ગુરુભક્તિની જગ્યાએ સામાજિક અસમાનતાના દૃષ્ટિકોણથી જોવામાં આવે તો અનેક અસ્વસ્થ કરી નાખતા સવાલો ઊભા થાય છે. મુંબઈની રંગભૂમિ પર રજૂ થયેલું 'એકલવ્ય : ધ રોંગ્ડ' (Eklavya: The Wronged) નાટક આ જ સવાલોને આધુનિક શિક્ષણવ્યવસ્થાના સંદર્ભમાં ફરીથી જીવંત કરે છે.

મહાભારતની કથા પ્રમાણે, એકલવ્ય નિષાદરાજ હિરણ્યધનુનો પુત્ર હતો. તેને બાળપણથી જ ધનુર્વિદ્યા શીખવાની તીવ્ર ઇચ્છા હતી. તે સમયના મહાન ધનુર્વિદ્યાના ગુરુ દ્રોણાચાર્ય પાસેથી શિક્ષણ મેળવવા તે તેમની પાસે પહોંચ્યો, પરંતુ દ્રોણાચાર્યએ તેને શિષ્ય બનાવવાનો ઇનકાર કર્યો. તેઓ હસ્તિનાપુરના રાજકુમારોને ધનુર્વિદ્યા શીખવતા હતા અને એકલવ્યને શિક્ષણ આપ્યું નહીં. જોકે, આ ઇનકારે તેની ઇચ્છાશક્તિને તોડી નહીં. તેણે જંગલમાં દ્રોણાચાર્યની માટીની પ્રતિમા બનાવી અને તેમને ગુરુ માનીને પોતાની જાતે જ ધનુર્વિદ્યાનો અભ્યાસ શરૂ કર્યો. સતત મહેનત અને અભ્યાસથી તે એટલો કુશળ બન્યો કે તેની પ્રતિભાની ચર્ચા થવા લાગી.

એક દિવસ દ્રોણાચાર્યને એકલવ્યની અસાધારણ કુશળતાની જાણ થઈ. અર્જુનને વિશ્વનો સર્વશ્રેષ્ઠ ધનુર્ધર બનાવવાનું વચન આપનારા દ્રોણાચાર્ય માટે એકલવ્યની પ્રતિભા એક પડકાર બની.

તેમણે એકલવ્ય પાસે ગુરુદક્ષિણા માગી અને જમણા હાથનો અંગૂઠો આપવાનું કહ્યું. એકલવ્યએ કોઈ વિરોધ કર્યા વિના પોતાનો અંગૂઠો કાપીને ગુરુને અર્પણ કર્યો.

આ ઘટના ભારતીય પૌરાણિક સાહિત્યના સૌથી ચર્ચાસ્પદ પ્રસંગોમાંની એક બની ગઈ. એક તરફ તેને ગુરુ પ્રત્યેના સમર્પણનું પ્રતીક માનવામાં આવ્યું, તો બીજી તરફ એકલવ્યને શિક્ષણથી વંચિત રાખવા અને તેની પ્રતિભા પર નિયંત્રણ મૂકવાના અન્યાય તરીકે પણ જોવામાં આવ્યું.

આ જ પ્રસંગને આધુનિક દૃષ્ટિકોણથી રજૂ કરતું 'Eklavya: The Wronged' નાટક મુંબઈની નાટ્યસંસ્થા FATS TheArtsની પ્રસ્તુતિ છે. આ નાટકના ચોક્કસ પટકથાલેખક અને તેની રચનાના વર્ષ અંગે આયોજકોની જાહેર માહિતીમાં

કર્ટનકોલ

સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ મળતો નથી. જોકે, નાટકનું દિગ્દર્શન ફૈઝેહ (Faezeh)એ કર્યું છે. તેઓ FATS TheArtsનાં સ્થાપક અને Artistic Director હોવાની સાથે અભિનેત્રી, લેખિકા અને શિક્ષક પણ છે. ભારતીય પરંપરાગત માર્શલ આર્ટ્સ કલરીપયટ્ટુની તાલીમ અને એરિયલ પર્ફોર્મન્સનો અનુભવ પણ

શું અન્યાયની સૌથી મોટી કરુણતા એ છે કે પ્રતિભાશાળી વ્યક્તિને તક આપવામાં આવતી નથી, કે પછી એ છે કે પોતાની પ્રતિભા સાબિત કર્યા પછી પણ તેને તેની કિંમત ચૂકવવી પડે છે?

ધરાવે છે. નાટકની રચનામાં આ શારીરિક અભિવ્યક્તિ અને ગતિશીલતાનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

નાટકની વિશેષતા એ છે કે તે એકલવ્યની વાર્તાને માત્ર પૌરાણિક કથા તરીકે રજૂ કરતું નથી, પરંતુ આજની શિક્ષણસંસ્થાઓમાં જોવા મળતી જાતિઆધારિત અસમાનતા અને સામાજિક બહિષ્કાર સાથે જોડે છે. એકલવ્યને દ્રોણાચાર્યએ શિષ્ય બનાવવાનો ઇનકાર કર્યો હતો, કારણ કે તે રાજકુમારોના વર્તુળનો ભાગ નહોતો. આજે પણ પ્રતિભા અને મહેનત હોવા છતાં સામાજિક ઓળખને કારણે કોઈ વ્યક્તિને સમાન તક ન મળે તો શું તે અન્યાયનું જ આધુનિક સ્વરૂપ નથી? નાટક આ પ્રશ્નને દર્શકો સામે મૂકે છે. Tragic Comedyના સ્વરૂપમાં તૈયાર થયેલી આ પ્રસ્તુતિમાં સંગીત, શારીરિક હલનચલન અને માર્શલ આર્ટ્સ દ્વારા કથાને જીવંત બનાવવામાં આવી છે. અંગ્રેજી ભાષામાં રજૂ થતું આ નાટક હિન્દી અને મરાઠીના સંવાદોનો પણ સમાવેશ કરે છે.

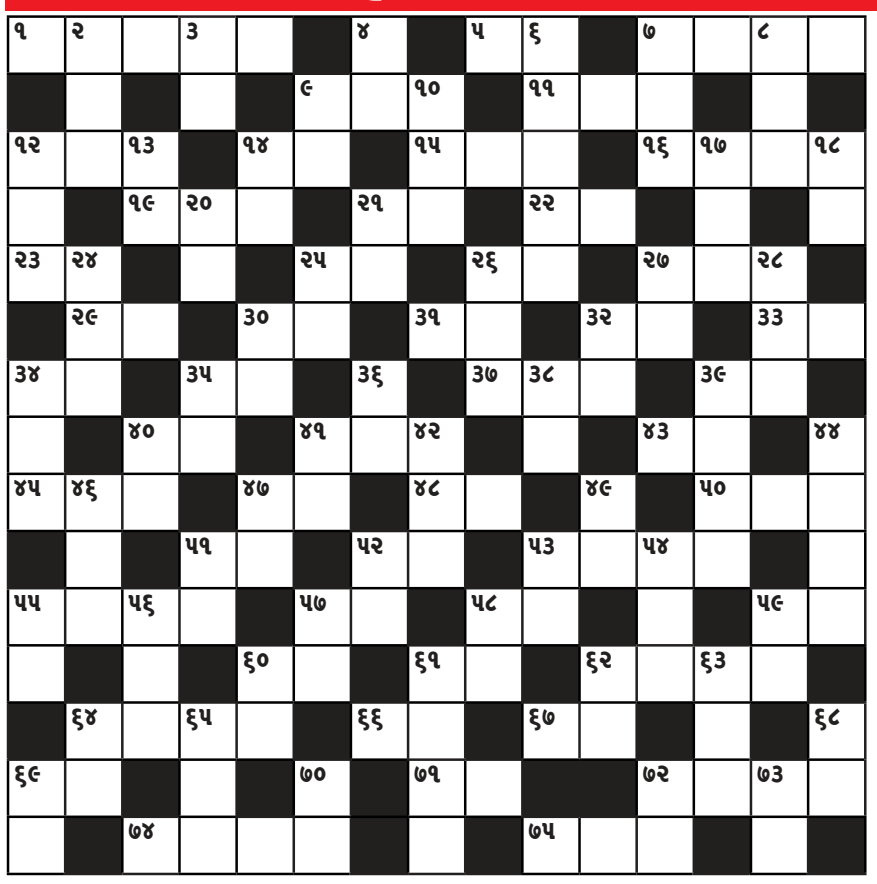
આ પ્રસ્તુતિમાં નિત્યા, અખિલ, ડેલઝીન, ઋષભ, ગૌરિકા, પવિટ, જય, પ્રેરણા, આશિકા, કયાન, પ્રણવ, નૈતિક અને અનુષ્કા સહિતના કલાકારો જોડાયા છે. સંગીતની જવાબદારી શુભા, અર્જુન, રોહિત, તુષાર, અનાદિ અને સતીશે સંભાળી છે. આશરે ૯૦ મિનિટની આ રજૂઆત ૧૫ વર્ષથી વધુ વયના દર્શકો માટે છે.

મુંબઈના જાણીતા પૃથ્વી થિયેટરમાં આ નાટકના બે પ્રયોગો યોજાયા હતા. એકલવ્યની કથા આજે પણ એટલા માટે પ્રાસંગિક છે કે શિક્ષણ અને પ્રતિભાને સામાજિક ઓળખથી ઉપર રાખવાની ચર્ચા હજી પૂરી થઈ નથી. એકલવ્યએ પોતાની મહેનતથી ધનુર્વિદ્યા શીખી, પરંતુ તેને પોતાની પ્રતિભા જાળવી રાખવાનો અધિકાર મળ્યો નહીં.

એક તરફ અર્જુનને શ્રેષ્ઠ ધનુર્ધર બનાવવાનું વચન હતું, તો બીજી તરફ એકલવ્યની શ્રેષ્ઠતા સામે ઊભો થયેલો સવાલ હતો. કદાચ આ જ કારણ છે કે આજે એકલવ્યની કથાને માત્ર ગુરુભક્તિની નજરે જોવાને બદલે સમાનતા અને અધિકારની નજરે જોવાની જરૂર છે. કારણ કે સમાજની સાચી પ્રગતિ ત્યારે જ શક્ય બને, જ્યારે કોઈની પ્રતિભાને તેની ઓળખના આધારે નહીં, પરંતુ તેની ક્ષમતાના આધારે સ્થાન મળે. એકલવ્યએ અંગૂઠો આપ્યો હતો, પરંતુ શું આજે પણ વ્યવસ્થા અનેક પ્રતિભાઓ પાસેથી તેમનાં સપનાં અને તકોની ગુરુદક્ષિણા માગી રહી છે?

શબ્દ સાપ્તાહિકી

– અરવિંદ એસ. મારૂ

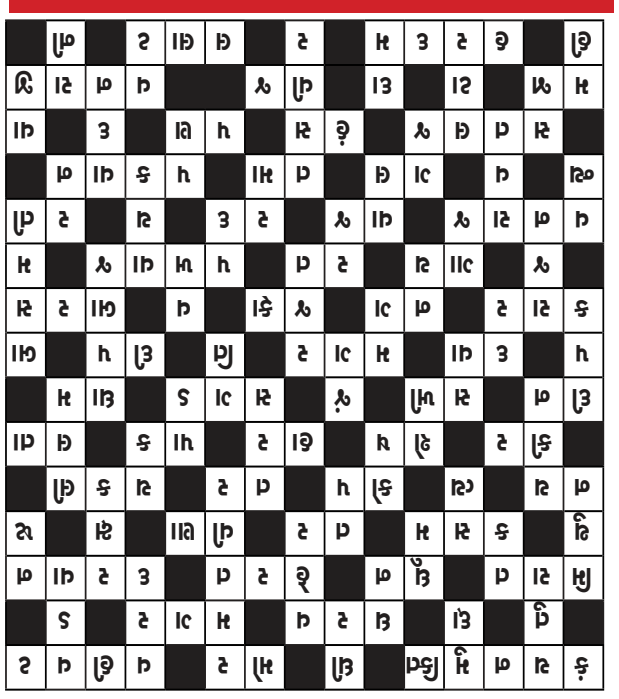
આડી ચાવી

૧. ધનદોલત દરદાગીના વગેરેના મોહમાંથી છૂટકારો (૫)
૫. આગળ, પૂર્વે, મોખરે (૨)
૭. કારભાર (૪)
૯. સંતોષ (૩)
૧૧. એક જળચર પ્રાણી (૩)
૧૨. મિલકત, દોલત (૩)
૧૪. લહે, તરંગ (૨)
૧૫. નવાઈ (૩)
૧૬. ચોકીદાર (૪)
૧૯. સોગન (૩)
૨૧. પૈસાદાર, મસ્ત (૨)
૨૭. ઘર-આંગણાનું એક પક્ષી (૩)
૨૯. પોપટ (૨)
૩૦. બાકી રહેલું (૨)
૩૧. પરાજય (૨)
૩૨. પવિત્ર, શીલવાન (૨)
૩૩. વેલ (૨)
૩૪. ગરીબ (૨)
૩૫. સહેલી (૨)
૩૭. બાતમી, પગેરું (૩)
૩૯. તીર્થ (૨)
૪૦. ઈલાજ, ઉપાય, ઔષધ (૨)
૪૧. મોટા મોઢાવાળું એક જળચર પ્રાણી (૩)
૪૩. દીવો, દીપક (૨)
૪૫. નિરાંત, ઠરાવ (૩)
૪૭. પર્વત (૨)
૪૮. જુલમ, જબરદસ્તી (૨)
૫૦. પખવાડિયાની બારમી તિથિ (૩)
૫૧. એક દૂધ દેતું ચોપગું પશુ (૨)
૫૨. લીન, આસક્ત (૨)
૫૩. એક વાદ્ય (૪)
૫૫. સિંહ (૪)
૫૭. પીડા, કંટાળો, ત્રાસ (૨)
૫૮. નકામું, બાદ કરેલું (૨)
૫૯. ચણોઠી જેટલું વજન (૨)
૬૦. માછલાં - પંખી વગેરે પકડવાનો આંકડો (૨)
૬૧. કાળજી, પરવા (૨)
૬૨. એક મિઠાઈ (૪)
૬૪. પંજાબમાં વહેતી એક નદી (૪)
૬૬. મોટી પાંખોવાળું એક પક્ષી (૨)
૬૭. પ્રતિજ્ઞા (૨)
૬૯. આનંદ (૨)
૭૧. વિદ્યુત (૨)
૭૨. વૃક્ષોની લાંબી હાર (૪)
૭૪. હંમેશ, કાયમ (૪)
૭૫. કપાળ, ભાલ (૩)

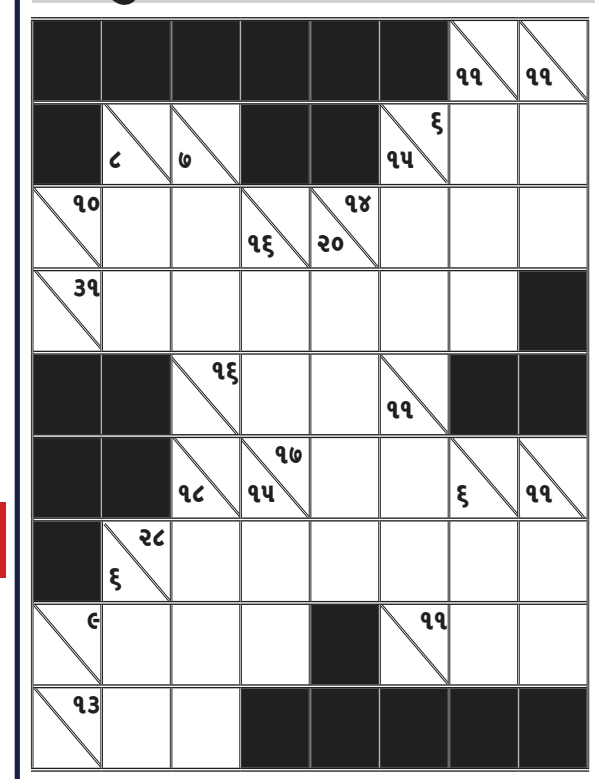
ઊભી ચાવી

૨. ચતુર સ્ત્રી (૩)
૩. પુરાવો, હેતુ, મતલબ (૨)
૪. દીરજવાળું, ધૈર્યશીલ (૨)
૬. ખિલાડી (૫)
૭. વરદાન દેનાર, કૃપાળુ (૩)
૮. ઘોડી (૩)
૯. પૈસો, દોલત (૨)
૧૦. વહેરતાં પડતો ભૂકો (૩)
૧૨. એક રાશિ (૩)
૧૩. અનુકૂળ વખત (૨)
૧૪. સખત (૨)
૧૭. બચાવનાર (૩)
૨૦. સાચું (૨)
૨૧. તપસ્યા (૨)
૨૪. વિશ્વાસ (૩)
૨૫. ભંડાર (૨)
૨૬. પાણી પીવાની ઈચ્છા (૩)
૨૭. બારણા પર નાખવાનો પડદો (૨)
૨૮. લીલા રંગનું એક રત્ન (૩)
૩૦. બડાઈ (૨)
૩૨. ઉપકાર (૨)
૩૪. દીવો, દીપ (૩)
૩૫. એક ને પા (૨)
૩૬. યુધ્ધ, લડાઈ (૨)
૩૮. ચાલ, ઝડપ (૨)
૩૯. દગલબાજ, ફરેબી (૪)
૪૦. કિંમત, મૂલ્ય (૨)
૪૧. એક કઠોળ (૨)
૪૨. રૂપાનું, રૂપું (૩)
૪૪. ચોખાની એક જાત (૪)
૪૬. રાજાને કરાતું સંબોધન (૩)
૪૭. સદ્વર્તન (૨)
૪૯. ઝેર, વિષ (૨)
૫૧. બટન ઘાલવાનું નાકું (૨)
૫૨. ધૂળ (૨)
૫૩. ઉપાધિ, દરજ્જો (૨)
૫૪. નિમંત્રણ (૩)
૫૫. જંગલનું (૨)
૫૬. ઘોડાવાળો (૩)
૫૭. એક કઠોળ (૨)
૫૮. લક્ષ્મી (૨)
૫૯. ક્રિકેટની રમતમાં દોડીને લેવાય (૨)
૬૦. હાથી (૨)
૬૧. છબી, ચિત્ર (૪)
૬૨. પરંતુ (૨)
૬૩. વગાડવું તે (૩)
૬૪. શિક્ષા, દંડ (૨)
૬૫. આંટો, ફેરો (૩)
૬૮. ઘોડો (૨)
૬૯. એક નદી (૨)
૭૦. મૂલ્ય (૨)
૭૨. ટેક, આબરૂ (૨)
૭૩. જંગલી (૨)

શબ્દ સાપ્તાહિકી ઉકેલ

કાકુરો

» અહીં ૮x૯ના ખાનાવાળા ચોરસ આપેલ છે.
» ચોરસના અમુક ખાનામાં ત્રિકોણમાં અંક દર્શાવ્યા છે.
» બાકીનાં ખાલી ખાનામાં ૧ થી ૯ નો અંક આવી રીતે લખવો જેનો સરવાળો ત્રિકોણમાં આપેલ અંક જેટલો થવો જોઇએ.
» કોઇ પણ અંકનો બીજી વખત ઉપયોગ કરવો નહિ (એક જ સંખ્યામાં)

→ આડી લાઇન
↓ ઊભી લાઇન

કાકુરો- નો ઉકેલ

